„De aici”, „prin aici”, „aici”.

Intenții despre Duhul Sfânt

Partea 1 a Epistolei Sfântului Vasile: „Despre Duhul Sfânt”

Michalis Mavroforakis

Transcriere dintr-o emisiune a Bisericii din Pireu, din seria de emisiuni: „ Ortodoxie și erezie ”, de B’ Biblical și colaboratorii săi.

Discursul nr. 123

1. Originile păgâne și marțiene ale spiritiștilor

2. De ce a scris Sfântul Vasile tratatul său „Despre Duhul Sfânt”?

3. Acuzația spiritiștilor împotriva Sfântului Vasile

4. Importanța cuvintelor mici în căutarea înțelepciunii

5. Erezia Diferiților

6. O primă respingere a afirmației despre diferențe

Biserica nu dogmatizează fără temei. Iar motivul este că doctrina Bisericii NU este o „ideologie” teoretică, ci este în primul rând o raționalizare și o înregistrare a adevăratei EXPERIENȚE de a-L vedea pe Dumnezeu. Credinciosul este chemat nu să „învețe”, ci să „experimenteze” pe Dumnezeul Viu. De aceea, o înregistrare sistematică a doctrinei creștine nu se numără printre prioritățile Bisericii. Totuși, atunci când ereziile încearcă să falsifice această doctrină, Biserica este în mod necesar obligată să consemneze adevărata experiență în Hristos, pentru a-și proteja membrii de eroare. Acesta este și motivul pentru care Sfântul Vasile a scris această scrisoare pe care o vom examina astăzi, acesta este și motivul pentru care publicăm acest articol. Pentru că sunt „lupi răpitori, care nu cruță turma”, ei propovăduiesc învățături false, presupuse a fi creștine, și îi duc pe oameni în rătăcire.

1. Originile păgâne și marțiene ale spiritiștilor

Cei care au încercat să se opună divinității Duhului Sfânt au folosit într-un mod fals și înșelător anumite prepoziții referitoare la persoanele Tatălui, Fiului și Duhului Sfânt. Să ne amintim, însă, ceva esențial pentru a înțelege că învățătura Bisericii noastre despre Duhul Sfânt, și anume că Duhul Sfânt este o persoană substanțială și, într-adevăr, a treia persoană a Dumnezeului Treimic, este cea mai veche învățătură despre adevărul Evangheliei. Dimpotrivă, opiniile eretice, care au format nucleul dogmatic al ereziilor, au apărut mult mai târziu.

Elenismul și iudaismul, după perioada persecuțiilor împotriva Bisericii, au încercat să distrugă Biserica prin alterarea și denaturarea adevărului evanghelic cu diversele lor credințe păgâne sau răuvoitoare. Astfel, prima mișcare eretică semnificativă a fost realizată de Arie, prima țintă fiind Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu care S-a întrupat pentru a mântui neamul omenesc și pentru care dovezile dumnezeirii Sale, atât prin viața Bisericii, dar și prin texte și mai ales prin Sfânta Biblie, sunt incontestabile.

Astfel, Arie, urmând atât tendințe elenistice, cât și evreiești, a considerat că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu nu este de aceeași natură cu Tatăl, ci este o creație. El nu a vorbit deloc despre Duhul Sfânt și, prin urmare, primul Sinod Ecumenic, care a fost convocat în anul 325 d.Hr. la Niceea, a respins categoric învățătura lui Arie ca fiind eretică despre Fiu, dar nu a vorbit pe larg despre Duhul Sfânt, pentru că pur și simplu nu se pusese o astfel de problemă. Cu toate acestea, deși Arie nu ridicase direct problema divinității Duhului Sfânt, el pusese totuși condițiile pentru un astfel de lucru, iar ulterior arienii extremi, precum Aetius și Eunomius, au formulat clar acest tip de erezie: Adică, așa cum Fiul era o poezie, conform opiniilor lui Arie și ale lor, și Duhul Sfânt este o poezie, adică o creație, ceea ce înseamnă că natura sa diferă de natura divină a Tatălui.

Prin urmare, o nouă problemă a apărut în Biserică și a fost necesar în anul 381 d.Hr. să se convoace un al doilea Sinod Ecumenic, de data aceasta la Constantinopol, pentru a corecta aceste erori. Prin urmare, am putea spune că, într-un sens general, toți arienii sunt spiritualisti, inclusiv adepții confesiunilor creștine contemporane, care totuși îmbrățișează și cred în ereziile și erorile lui Arius.

2. De ce a scris Sfântul Vasile tratatul său „Despre Duhul Sfânt”?

În perioada de după condamnarea învățăturii lui Arie de către Primul Sinod Ecumenic, a început să prindă contur doctrina Pneumatomahi, adică doctrina acelor eretici care susțineau într-un fel sau altul că Duhul Sfânt nu este a treia persoană a Sfintei Treimi, că Duhul Sfânt diferă în natură de Dumnezeu Tatăl și, prin urmare, este numărat printre ființele create. Mulți dintre păstorii și părinții Bisericii au trebuit să ducă bătălii corespunzătoare pentru a apăra adevărul Evangheliei în sânul Bisericii. Unul dintre ei a fost Sfântul Vasile cel Mare. Și mai exact, când cunoscutul său, Eustatie de Sebastia, a început încetul cu încetul să se abată de la învățătura ortodoxă și să îmbrățișeze ereziile eretice ale Pneumatomahilor, Vasile cel Mare a încercat cu economie și într-un mod cu adevărat potrivit unui păstor creștin să-l corecteze și să-l aducă înapoi pe calea cea dreaptă. În cele din urmă, însă, Eustatie de Sebastia a luat calea ereziei și chiar l-a acuzat pe Vasile cel Mare în anumite puncte referitoare la pozițiile Bisericii.

Astfel, a fost necesar ca Vasile cel Mare să scrie un tratat foarte important, „Despre Duhul Sfânt” în jurul anului 375 d.Hr., pe care l-a trimis elevului său, episcopul Amfilohie de Iconium. Prin intermediul acestei scrisori, vom vedea pozițiile Bisericii Ortodoxe, dar și ereziile apărute în acea vreme cu privire la Duhul Sfânt.

3. Acuzația spiritiștilor împotriva Sfântului Vasile

Prima parte a acestei scrisori se referă la următoarea problemă: Vasile cel Mare, în timpul adunărilor de cult, folosea în general două formule doxologice. Pe de o parte: „Slavă lui Dumnezeu și Tatălui împreună cu Fiul și cu Sfântul Duh” și pe de altă parte: „Slavă lui Dumnezeu și Tatălui prin Fiul în Sfântul Duh”.

Mulți dintre Pneumatomahi, inclusiv Eustațiu din Sebastea, l-au acuzat că folosește incorect silabele, adică prepozițiile, și astfel, în prima parte a scrisorii pe care i-a trimis-o lui Amfilohiu din Iconium, Vasile cel Mare răspunde tocmai la această problemă. În rezumat, așa cum vom vedea mai

pe larg mai jos, această problemă este următoarea: Aeţiu, elevul lui Arie, a susţinut, pentru a demonstra în esenţă că natura Tatălui este diferită de natura Fiului şi a Sfântului Duh, că pentru Tatăl se foloseşte prepoziţia „ek", adică corespund şi sunt potrivite expresii precum „ek ou" (de la cine), iar pentru Fiul „di' ou" (prin care), în timp ce pentru Sfântul Duh este potrivită expresia „en o " (adică în Sfântul Duh). Iar diferenţa de intenţii înseamnă, potrivit lui Aeţiu, diferenţa de firi.

Pe această temă, Vasile cel Mare, aşa cum vom vedea mai târziu, face o investigaţie amplă. Argumentele pe care le aduce provin atât din domeniul înţelepciunii lumeşti, cât şi din numeroase pasaje ale Sfintei Biblii. Argumentarea, aşadar, împotriva acestor erezii şi a presupunerilor distorsionate ale Pneumatomahilor şi în special ale lui Aetius face obiectul primei părţi a scrisorii „Despre Duhul Sfânt", pe care vom începe să o studiem mai târziu. Să examinăm, aşadar, această scrisoare, care a fost scrisă în jurul anului 375 d.Hr., având în vedere ereziile Pneumatomahilor, nou apărute atunci.

4. Importanţa cuvintelor mici în căutarea înţelepciunii

Începând cu introducerea scrisorii sale, Vasile cel Mare îl laudă pe Amfilohie din Iconium pentru întrebările pe care i le-a pus, spunând următoarele: „Dacă un nebun întreabă, înţelepciunea este recunoscută", iar aici citează din capitolul 17 şi versetul 28 din cartea Proverbe, care spune: „un nebun care cere înţelepciune va fi considerat înţelept". „Cât de vrednic să-l considerăm pe ascultătorul înţelept, pe care profetul îl compară" – adică Isaia capitolul 3 şi versetul 3 – „cu un sfătuitor minunat? Este într-adevăr drept că meritäm toată lauda şi îi conducem la un progres mai mare pe cei care împărtăşesc zelul şi simpatizează în toate cu cel care este îndreptat spre perfecţiune. Adică, faptul că ascultă cuvinte care au un conţinut teologic nu pasiv, ci încearcă să detecteze sensul cuvintelor care este ascuns în fiecare cuvânt şi în fiecare silabă, îi caracterizează pe oamenii evlavioşi care cunosc scopul chemării noastre, şi anume că am fost aleşi să fim asemănaţi cu Dumnezeu, pe cât este posibil în firea umană. Totuşi, asemănarea nu se realizează fără cunoaştere. Şi cunoaşterea se creează prin învăţătură. Iar începutul învăţăturii este vorbirea. Iar părţile de vorbire sunt silabele şi cuvintele. Deci examinarea silabelor nu este în afara scopului."

Astfel, Vasile cel Mare ajunge la prima temă, la care va răspunde în scrisoarea menționată, și anume tema silabelor. Mai exact, intențiile cu care acestea sunt abordate sau folosite în formulele doxologice, pentru Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Prin urmare, Vasile cel Mare continuă: „faptul că întrebările sunt mici, așa cum ar putea crede cineva, nu înseamnă că trebuie să le trecem cu vederea, ci pentru că adevărul este greu de înțeles, trebuie să-l investigăm de pretutindeni. Căci, dacă, precum artele, dobândirea evlaviei crește și ea cu mici adaosuri, nu trebuie să trecem cu vederea nimic din ceea ce duce la cunoaștere. Căci, dacă cineva trece cu vederea primele elemente ca fiind mici, nu va atinge niciodată desăvârșirea înțelepciunii."

Și apoi aduce câteva exemple corespunzătoare. El spune: „Da și nu (adică nu) sunt două silabe, dar totuși cel mai înalt dintre binele, adică adevărul, și limita supremă a răutății, adică falsitatea, sunt adesea conținute în aceste cuvinte mici. Dar de ce spun asta? Chiar și dând din cap spre martiriile pentru Hristos, se consideră că cineva a atins evlavia deplină. Dar dacă așa stau lucrurile, care dintre cuvintele cu conținut teologic este atât de nesemnificativ încât, chiar și atunci când este bun sau opus, să nu aibă un efect mare, fie pozitiv, fie negativ? Căci dacă nici măcar un „i", adică nici o literă, nu trebuie omisă din legea evanghelică, cum am putea trece cu vederea chiar și pe cele mai mici?"

Cu această introducere, el este acum gata să intre în subiectul problemei, pentru care a fost scrisă această primă parte a scrisorii către Amfilohie. El spune: „Lucrurile pe care tu însuți m-ai rugat să le clarific sunt în același timp mici și mari. În ceea ce privește concizia pronunției, sunt mici și, din acest motiv, pot fi demne de dispreț. Totuși, în ceea ce privește puterea sensului lor, sunt mari. Când acum câteva zile mă rugam cu poporul și aduceam laude lui Dumnezeu Tatăl în două moduri: uneori cu Fiul împreună cu Duhul Sfânt și alteori prin Fiul în Duhul Sfânt, unii dintre cei prezenți au argumentat împotriva mea, susținând că foloseam cuvinte ciudate și, în același timp, contradictorii." Aici Sfântul Vasile se referă la cei care erau din facțiunea Pneumatomahilor sau care fuseseră influențați de învățătura lui Aetius, spunând că aceste intenții trebuie atribuite fiecare doar uneia dintre persoanele menționate mai sus, „ek" Tatălui, „dia" Fiului și „en" Duhului Sfânt.

Vasile cel Mare continuă, spunând: „Totuși, pentru propriul lor folos mai presus de toate, dar chiar dacă este complet incurabil, pentru siguranța celor care se asociază cu ei, ați cerut să se formuleze o învățătură clară cu

privire la puterea pe care o au aceste silabe. Prin urmare, trebuie să vorbesc pe scurt și să dau discursului meu un principiu acceptabil, pe cât posibil, de către toată lumea."

5. Erezia Diferiților

Vasile cel Mare explică apoi de ce și cum au început ereticii să observe silabele. El spune: „Preocuparea scolastică a acestor oameni cu silabele și cuvintele nu este întâmplătoare, așa cum s-ar putea crede, și nici nu duce la un rău mic, ci a născocit un plan temeinic și ascuns împotriva credinței drepte. Ei încearcă, adică, să arate că modul în care ne exprimăm despre Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt este diferit, pentru a demonstra cu ușurință diferența firilor. Adică, ei folosesc un vechi sofism inventat de Aetius, protectorul acestei erezii, care scrie undeva în epistolele sale că: « lucrurile care sunt diferite în natură sunt exprimate diferit». „ Și invers, cele exprimate în mod diferit sunt de natură diferită ." Ca martor la cele spuse, îl invocă pe Apostolul Pavel, care spune: „...un Dumnezeu Tatăl, din care (din care) sunt toate lucrurile, și un Domn Iisus Hristos, prin care (prin care) sunt toate lucrurile..." (1 Corinteni 8:6). Oricare ar fi relația pe care o au silabele între ele, acea natură o vor avea - spun ei - și firile care sunt exprimate prin cuvinte. Și „din care" este diferit de „prin care". Prin urmare, Fiul este diferit de Tatăl.

Din această eroare provine, așadar, preocuparea vorbăreață a acestor oameni cu cuvintele în discuție. Din acest motiv, lui Dumnezeu și Tatălui ei atribuie „de la" ca parte exclusivă, în timp ce pentru Fiu și Dumnezeu ei singularizează „prin cine" (prin cine), iar pentru Duhul Sfânt, „în cine" (în cine), și susțin că această utilizare a silabelor nu se schimbă niciodată, astfel încât, așa cum am spus", spune Vasile cel Mare - „împreună cu diferența de pronunție, se declară și diferența de natură. Totuși, nu au putut ascunde că prin detaliile minuțioase care înconjoară cuvintele își confirmă credința nelegiuită. Adică, vor ca „de la cine" să însemne Creatorul, „prin cine" să însemne colaboratorul sau instrumentul și „în cine " să însemne timpul sau locul, astfel încât creatorul a toate, Fiul, să nu fie considerat în niciun fel mai modest decât un instrument, iar Duhul Sfânt pare să nu ofere nimic mai mult ființelor decât locul sau timpul.

Ei au fost conduși în această eroare de observația înțelepților lumii, care au atribuit „ex ou" și „di' ou" diverselor lucruri după natură. Adică, ei,

înțelepții după lume, cred că unul „ex ou” (din care) denotă materia, iar celălalt „di’ ou” (prin care) reprezintă instrumentul sau, în general, oferirea serviciului. Sau mai degrabă, ce ne împiedică, după ce ne referim la întreaga lor învățătură, să examinăm pe scurt ce este irelevant pentru adevăr și inconsecvența acestor oameni cu înțelepții lumești înșiși, cei care s-au ocupat cu deșartă înțelepciune lumească, atunci când explică natura cauzei în multe feluri și o împart în semnificații speciale, spunând că unele dintre cauze sunt primare, altele sunt co- sau co-cauze, iar altele au poziția de cauze necesare. Fiecare dintre acestea este, prin urmare, exprimată într-un mod particular, astfel încât Creatorul este declarat diferit și instrumentul este declarat diferit.

Adică, ei cred că cuvântul „υφ' ού” (sub al cărui) este potrivit pentru creator, deoarece spun că literalmente se spune că piedestalul a fost construit pentru artificiu, dar cuvântul „δι' ού” (prin al cărui) este potrivit pentru instrument, deoarece spun că piedestalul este construit cu ajutorul daltei și al burghiului. În același mod, ei acceptă că „εξ ού” (din care) este o caracteristică specială a materiei. Făcut din lemn, de exemplu, este o construcție. „καθ' ού ” (conform căruia), indică și ceea ce ne amintim sau modelul pe care meșteșugarul l-a avut ca bază. Căci meșteșugarul fie își formează mai întâi în minte ceea ce construiește și apoi transformă imaginația într-o operă, fie vede un model deja existent și după asemănarea acestuia își direcționează acțiunile. Iar „di' o” (pentru care) cred că este potrivit scopului. Pentru uzul oamenilor, de exemplu, a fost construit piedestalul. Iar „en o” (în care) reprezintă timpul sau locul. Când, de exemplu, s-a făcut? În acest moment (în acest moment) și unde? În acest loc (în acest loc). Acestea, timpul și locul, deși nu ajută la nimic din ceea ce este creat, totuși fără ele nu este posibil să se facă nimic. Căci cei care acționează au nevoie de loc și timp.

Așadar, aceste observații de înțelepciune deșartă și goală, după ce ei (adică ereticii) le-au învățat și s-au minunat de ele, le transferă în învățătura simplă și neiscusită a Duhului Sfânt, pentru a-L împuțina, pe de o parte, pe Dumnezeu Cuvântul și, pe de altă parte, a-L desființa pe Duhul Sfânt. Așadar, această expresie pe care înțelepții lumii au distins-o pentru organele neînsuflețite sau pentru animalele umile și slujitoare ale omului, adică expresia prin cine (prin cine), nu au ezitat să o transfere la conducătorul a toate, iar așa-numiții creștini nu se rușinează să atribuie Creatorului creației o caracterizare potrivită fierăstrăului sau ciocanului.”

6. O primă respingere a afirmației despre diferențe

Vasile cel Mare, așa cum am văzut mai devreme, pornește de la presupunerea făcută de eretici, Luptătorii Spiritelor, care, pentru a demonstra că Fiul, precum și Duhul Sfânt, sunt de natură diferită de Dumnezeu Tatăl, s-au bazat pe diferitele silabe presupuse folosite de Sfânta Biblie și în special pe pasajul din 1 Corinteni 8, versetul 6, pentru a se referi la Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Am văzut, așadar, că Vasile cel Mare citează mai întâi ceea ce spun magii templului, pe care ereticii se presupune că i-au urmat în detaliu, pentru a-și susține această presupunere.

Iar înțelepții lumești, când se referă la aceste silabe, la aceste prepoziții, le folosesc, precum spune Vasile cel Mare, analitic și cu exemple: Mai întâi, „ex ou" (din care), pentru a indica materia din care provine o construcție, „di ou" (prin care), pentru a indica instrumentul cu care a fost construită și „en oo", pentru a indica când sau unde a fost construită. Și bineînțeles că el conchide din acestea că, pentru a-și atinge scopul, ereticii nu ezită să folosească expresii blasfemice, cum ar fi, de exemplu, să susțină că Creatorul universului este pur și simplu un instrument cu care totul a fost creat și, într-adevăr, un instrument, întocmai ca dalta sau ferăstrăul pe care le folosește un tâmplar pentru a construi un obiect.

Dar să vedem ce spune Vasile cel Mare în continuare pe aceeași temă. El spune în esență că Sfânta Biblie folosește aceste silabe fără distincție. Dar să vedem cum afirmă exact acest lucru în scrisoarea sa în cauză: „Despre Duhul Sfânt" către Amfilohie: „Noi", spune el, „acceptam cu siguranță că adevăratul cuvânt al Sfintei Biblii folosește adesea și aceste expresii. Totuși, nu acceptăm că libertatea Duhului Sfânt este în mod necesar supusă meschinăriei înțelepților, ci în fiecare caz schimbă expresiile după nevoi. Nu înseamnă din toate lucrurile originea (din care) materiei, așa cum cred ei, ci mai frecvent Biblia folosește această expresie pentru a indica cauza supremă, ca de exemplu în: „...în Dumnezeu ... din care toate lucrurile..." (1 Cor. cap. 8, versetul 6) și din nou: „...și toate lucrurile de la Dumnezeu..." (1 Cor. cap. 11 versetul 12)."

Este evident că aici „ek" și „ek uu", adică prepoziția „ek", nu este folosită pentru a indica materia din care provine ceva, în acest caz: totul; ci este folosită pentru a indica cauza cea mai înaltă, așa cum spune Vasile cel Mare, și, în consecință, dovedește direct că presupunerea făcută de eretici,

care se presupune că folosesc înțelepciunea lumească pentru a-și consolida argumentul și a-și conduce adepții în siguranță în eroare, este incorectă. Și acest mare Părinte al Bisericii continuă: „Cu siguranță, de multe ori Biblia folosește și ea această expresie pentru a indica materia, ca atunci când spune: «...fă chivotul din lemn fără prihană...» (Gen. cap. 6, versetul 14) și: «...fă sfeșnicul din aur curat...» (Exod. cap. 25, versetul 30) și: «...primul om din pământ era pământesc...» (1 Cor. cap. 15, versetul 47) și: «...din lut ai fost făcut, așa cum sunt și Mine» (Iov, cap. 33, versetul 6), conform traducerii Septuagintei.

Dar ei, adică ereticii, pentru a reprezenta diferența de fire, au stabilit cu strictețe că acest cuvânt este potrivit numai Tatălui și s-au bazat pentru aceste observații pe magii ușii. Totuși, nu i-au urmat întocmai în toate, ci Fiului, după ei, i-au atribuit caracterizarea organului, iar Duhului Sfânt numele locului. Căci în Duh, spun ei, se face creația și prin Fiul. Dar lui Dumnezeu Tatăl i-au atribuit expresia „de unde” și nu-i urmează aici pe magii ușii, așa cum susțin ei, ci trec la folosirea ei de către Apostoli, unde se spune: „din care suntem în Hristos Iisus” (1 Cor. 1:30) și: „...și toate lucrurile sunt de la Dumnezeu...” (1 Cor. 11:12).

Care este atunci concluzia acestei tehnologii? „Natura cauzei este una, natura instrumentului alta și natura locului alta. Prin urmare, Fiul este străin prin natură de Tatăl, deoarece instrumentul este, de asemenea, străin de meșteșugar. Și Duhul este, de asemenea, străin, deoarece locul și timpul instrumentelor sunt ceva diferit de natura celor care le folosesc.”

Acestea sunt opiniile ereticilor, care însă, după cum vedem, se ciocnesc atât cu înțelepții lumii, cât și cu învățătura Sfintei Biblii, dar se ciocnesc și se contrazic și pe ele însele.

În acest fel, Vasile cel Mare abordează prima parte a întrebării, pe care o vom vedea completată în următorul articol din această serie. Acolo vom vedea mult mai multe exemple din Biblie în care afirmația despre Luptătorii Spirituali se destramă.

Transcriere: E. D.